

iracionalita racionality

eva šlesingerová

děti, blázni a čarodějnictví

úvodník

- Iracionalita racionality
- Lod' bláznů – příběh moderního člověka
- Upíři, medicinmani a nemocnice na kraji města

- Jednotící linie přednášek/kurzu:
 - ne - normalita, ne - konformita

„Chodí všichni nazí, muži i ženy, jak je matka porodila; ten král a všichni jeho poddaní chodili nazí, jak je matka přivedla na svět, a jejich ženy rovněž, bez nejmenších rozpaků; aspoň ty ženy kdyby se trochu snažily. ... jsou bělejší než na jiných ostrovech. Některé ženy mají velmi krásná těla; Všichni ti lidé z ostrovů a z tamější pevné země, i když připomínají zvířata a chodí nazí, ... jim připadají chápaví a obdaření bystrým rozumem.“

- Bernáldez (Kolumbova výprava 1492), in Todorov, *Dobytí Ameriky*

osnova

- Racionalita (Řecko – dnes)
- Modernita/Osvícenství – Rozum
- Iracionalita
- Iracionalita racionality
 - Frankfurtská škola
 - Bauman/holokaust

racionalita

a

antropologie

- racionalita, rozum, racionální, rozumnost
- ideje/myšlenky (magie je iracionální, věda je racionální)
- akce/jednání (tanec na přivolání deště je iracionální, vytvoření umělého deště je racionální)
- sociální uspořádání (krevní msta je iracionální, byrokracie je racionální)

racionalita

řecká kultura a filozofie

- různé společnosti mají různé ideje
- každá společnost chápe svoje ideje a představy o světě jako pravdivé.
- Pravda = Racionalita?
- Dva druhy pravdy:
 - PRAVDA DLE PŘIROZENOSTI
 - PRAVDA DLE KONVENCE

racionalita

řecká kultura a filozofie

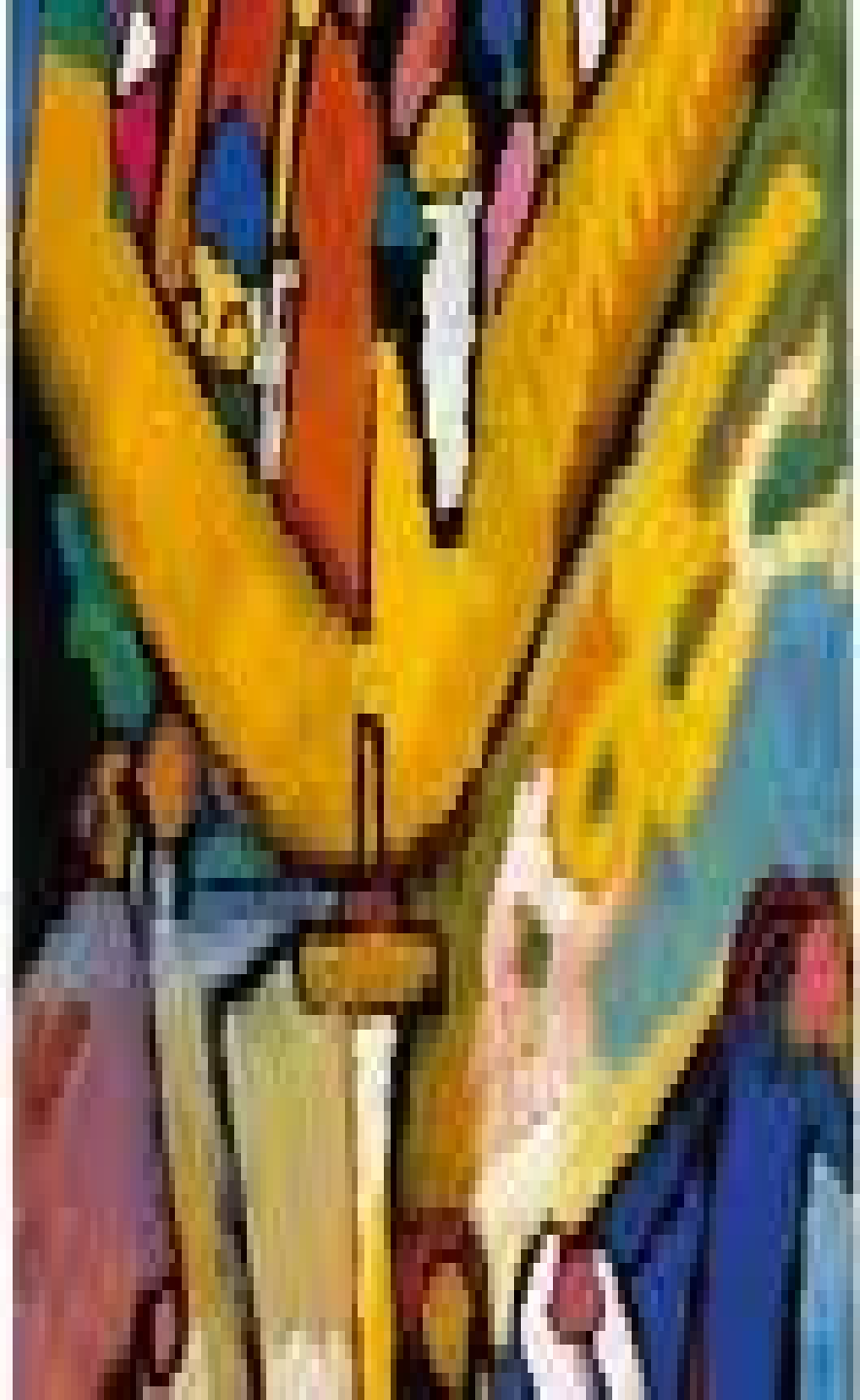
- LOGOS x FYZIS (nature)
- Logos (Heraklitos – zdroj a základní řád kosmu, sofisté – diskurz/rozprava, Aristoteles – racionální rozprava)
- Fyzis (Aristoteles: materie, vznikání, překonání negace ... jednání, dialektika)

racionalita

řecká kultura a filozofie

- Pravda dle přirozenosti je vždy racionální, pravda dle konvence je částečně racionální
- Hledání podmínek univerzální pravdy – problém rationality
- Problém volby (relativismus, skepticismus)
- Západní přírodní vědy: pravda dle přirozenosti je dosažitelná (problém logiky a metody)

- Jak je možný přístup k racionalitě v antropologii?
- Je etnografie racionální i když její subjekty ne?
- Thomas Kuhn (normální věda/paradigmata, Michel Polanyi (kmeny vědců)

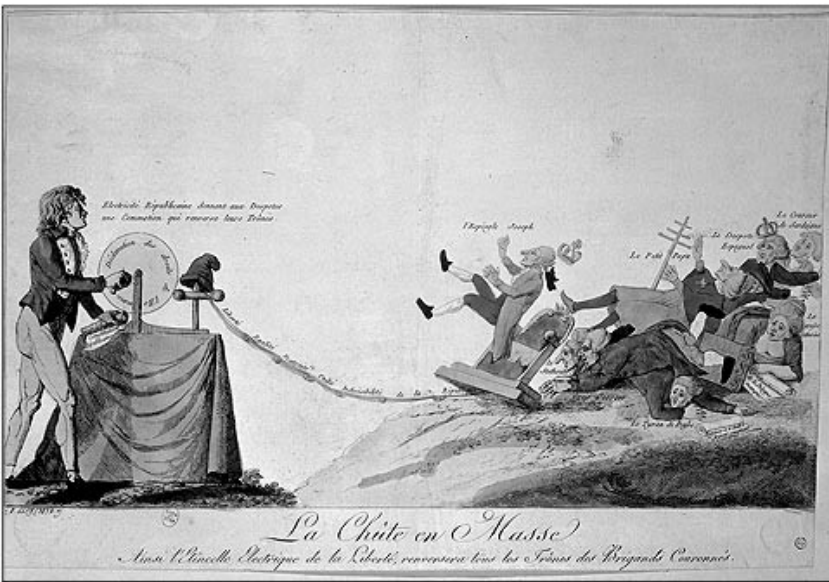

racionalita

primitivní myšlení

- Primitivní myšlení jako nedostatek racionality?

- Každá antropologie vychází z přání porozumět rozdílům v různých společnostech (racionalitě „Druhých“)
- Řekové – barbaři
- Renesance – Nový svět
- Moderní antropologie – „naši současní předci“

racionalita

primitivní myšlení

- Jak to, že žádný z těchto antropologických „druhých“ nevlastnil univerzální pravdu tak jako my?
- Primitivní mentalita (Lévi-Bruhl)...
- Rozum vs. Mýtus

racionalita

primitivní myšlení

- JEJICH myšlení je:
 - Historické, imaginativní, emocionální, intuitivní, osobní
- NAŠE myšlení je:
 - Univerzální, mechanické, empirické, intelektuální, neosobní

modernita/osvícenství

rozum

- Cogito ergo sum
- Měřítko – matematika
- Dualismus duše a těla
- Metoda

iracionalita racionality

„Představa, že skutečnost má nějakou „podstatu“, se kterou se musíme snažit korespondovat, je jenom další variantou představy, že bohové mohou být usmířeni předříkáváním správných slov.“

(R. Rorty, Zrkadlo přírody)

dualita:tělo a duše libertin

- Libertin (rozum ve službách vášně?)
- Markýz de Sade
- Instrumentální rozum ve službách slasti

VÁŠEŇ V SOUVISLOSTECH. Můžeme skrz tělo spatřit libertinskou duši? Kniha *Vášeň a rozum* se snaží postihnout osvíceneckou svobodu v širším kontextu – doslovem filozofa Miroslava Petříčka. Kresba ilustruje pojednání Tereza filozof, často pronásledovanou knihu 18. století.

nietzsche

- Rozbití metafyzických hodnot
- Tělo/smysly/emoce
- Genealogie vědění
- Vůle k moci

Frankfurtská škola

kritická teorie

- Zdroje: Marx, Hegel, Nietzsche, Freud
- Lidé: Max Horkheimer, Theodor, W. Adorno, Herbert Marcuse, Erich Fromm
- Ústav pro sociální výzkum, 1923
- Výzkum podmínek života v moderní kapitalistické společnosti,
- Postižení základních a nejhlubších rozporů
- Emancipace člověka od všech forem útlaku a panství

Frankfurtská škola

kritická teorie

- zdroje authority, dominance: rodina, osobnost. (Autoritářská osobnost)
- koncepce panství pudových či podvědomých/nevědomých struktur, konformita
- touha po univerzálním vědění je vyložena jako touha po moci (nad přírodou i člověkem)
- motivace – strach z neznámého (MÝTICKÝ PRVEK)

adorno horkheimer

dialektika osvícenství

- Jak je možné, že osvícenství, racionalita, pokrok se převrací na svůj opak?
- Fašismus
- Magie středověku se mění ve scientistní modernitu

adorno horkheimer

dialektika osvícenství

- Problém autentického subjektu
- Kritika konzumní kultury, rasismu, antisemitismu a instrumentální racionality
- Středověk – analogie, vztahy, symbolismus
- Modernita – scientismus (mechanismus)
 - neschopnost myslet v kategoriích jedinečnosti a vztaženosti, k vytěsňování „iracionálního“ (emoce, sexualita, apod.)

adorno horkheimer

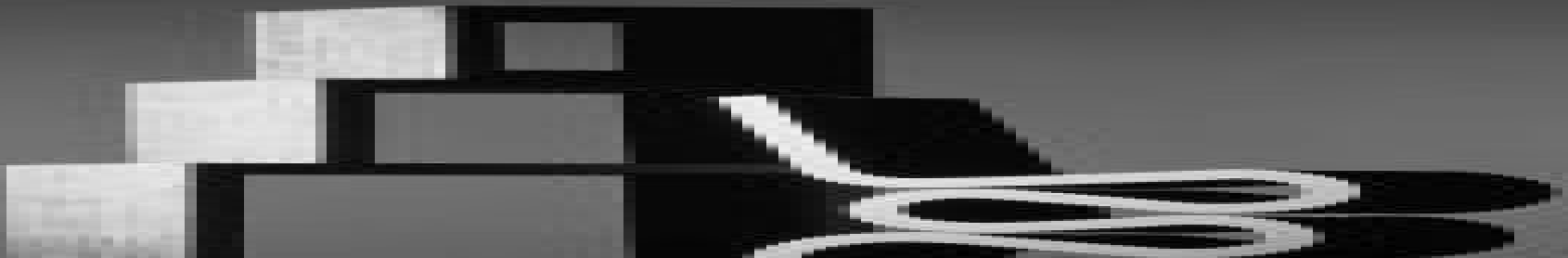
dialektika osvícenství

- Kritika osvícenství jako imperiálního a totalitárního.
- Dialektika osvícenství – potlačená a vytěsněná iracionalita se v deformované podobě navrácí.
- Osvícenství – nový nerozum a nesvoboda

zygmund bauman

modernita a holokaust

- Plynové pece, koncentrační tábory
- Integrální součást modernity stejně jako cesta na Měsíc
- Byrokratická struktura
- Instrumentální racionalita
- Odcizená zodpovědnost

zygmund bauman

modernita a holokaust

x Hannah Arendt (Původ totalitarismu)